

товарном ринках України, вызванне перевесом темпов прироста денежной массы в обращении над темпами прироста производства натурального продукта. Обоснован концептуальний підхід к регулюванню равновесия рынков путем стимулирования инвестиций, производства натурального продукта и адекватного к их объемам и темпам изменения объема в обращении денежной массы.

Ключевые слова: совокупное предложение, совокупный спрос, распределение национального дохода, цена продукта, функции цены, регулирование равновесия рынка.

Zablotsky M.B. Inflationary impulses in the markets of Ukraine and problems of regulation demand for money

An approach to assess the impact of stimulating aggregate demand in cash on the dynamics of macroeconomic indicators of the national economy is proposed. Inflationary impulses resulting indicators on the financial and commodity markets of Ukraine, caused advantage rates of growth in the money supply above the rate of growth of the natural product are highlighted. Conceptual approach to the regulation of market balance by stimulating investment, producing a natural product and adequate to its volumes and rates of change of the volume of money in circulation is grounded.

Keywords: aggregate supply, aggregate demand, distribution of the national income, price of product, functions of price, regulation of market equilibrium.

УДК 658:001.895 Ст. викл. *О.Я. Колещук, канд. екон. наук; проф. В.В. Козик, канд. екон. наук; магистр А.М. Удот – НУ "Львівська політехніка"*

РІВЕНЬ ЗНОШЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ – ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Визначено основні характеристики економічної безпеки підприємства та запропоновано підхід до якісної градації рівня її окремих складових. Здійснено поділ рівнів зношення основних засобів підприємства залежно від можливостей забезпечити їх просте відтворення за рахунок внутрішніх джерел фінансування. Встановлено умови, за яких рівень зношення основних засобів набуває загрозового значення.

Ключові слова: підприємство, економічна безпека, складові безпеки, основні засоби, зношення, відтворення.

Постановка проблеми дослідження. Сучасні умови господарювання характеризуються посиленням конкурентної боротьби та негативних тенденцій у зовнішньому та внутрішньому середовищах багатьох вітчизняних підприємств. Такі тенденції відображаються, зокрема, у погіршенні кон'юнктури на внутрішніх та зарубіжних ринках збуту продукції та поступовому вичерпанні економічного потенціалу підприємств, що відносяться до низки галузей економіки та промисловості. Зниження рівня економічного потенціалу багатьох підприємств України зумовлено насамперед у прогресуючому зростанні фізичного і морального зношення їх основних засобів. Внаслідок недостатніх обсягів відтворення засобів праці, повільного впровадження нових прогресивних технологічних процесів низка підприємств опинилася у такому стані, за якого їх подальше функціонування може стати неможливим.

Значний рівень зношення основних виробничих фондів вітчизняних підприємств свідчить про те, що їх власники та менеджери приділяють недостатню увагу забезпеченню економічної безпеки своїх підприємств, передусім її техніко-технологічної складової. Це явище пояснюють тим, що, на відміну від ба-

гатьох інших складових економічної безпеки суб'єктів господарювання (інтелектуальної, кадрової, правової тощо), забезпечення її техніко-технологічної складової потребує вкладення істотних інвестиційних ресурсів. Проте, саме ця обставина зумовлює потребу постійного моніторингу стану техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємств та реалізації відповідних заходів щодо її забезпечення, оскільки у випадку тривалого ігнорування потреб в оновленні основних засобів може настати такий момент часу, коли існуючих інвестиційних можливостей підприємств виявиться недостатньо навіть для забезпечення простого відтворення їх економічного потенціалу.

Отож, важливе значення має встановлення критичних рівнів індикаторів технічного стану основних виробничих фондів підприємства, зокрема зношеності цих фондів, досягнення яких сигналізуватиме про негайну інтенсифікацію процесів оновлення його засобів праці. За таких умов можливо забезпечити належний рівень техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства та, відповідно, досягти необхідних параметрів його стійкого функціонування та розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності та чинників економічної безпеки підприємств розглянуто у багатьох публікаціях, автори яких намагаються виокремити різноманітні аспекти, що характеризують це поняття. При цьому значна кількість дослідників, зокрема автори праць [1, 2 та ін.], розглядають економічну безпеку підприємства як здатність до захисту його потенціалу та стратегічних інтересів від прямих та непрямих загроз. Інші науковці, зокрема автори робіт [3, 4 та ін.], ототожнюють економічну безпеку підприємства з його здатністю до оптимального (ефективного) використання свого потенціалу (ресурсів) з метою запобігання, послаблення чи захисту від існуючих небезпек чи загроз. Зрештою, автори третьої групи публікацій, зокрема праць [5, 6 та ін.], однією з головних ознак економічної безпеки підприємства вважають здатність забезпечувати його економічну стійкість.

Багато дослідників проблеми економічної безпеки підприємства приділяють увагу його техніко-технологічній складовій. Так, автор роботи [7] трактує її як ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій найліпшим світовим аналогам з оптимізації витрат ресурсів. У праці [8] виокремлено технологічні та технічні чинники економічної безпеки, до яких віднесено нову техніку, рівень розвитку НТП тощо. У роботі [9] серед внутрішніх чинників економічної безпеки підприємства виділено групу виробничих факторів, до яких віднесено, зокрема, стан його основних засобів.

Проте сьогодні науковці недостатню увагу приділяють встановленню кількісних значень рівня зношеності основних засобів підприємства, за допомогою яких можливо здійснити якісну градацію рівня техніко-технологічної складової його економічної безпеки.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження можливостей використання рівня зношення основних засобів підприємства як одного з індикаторів його економічної безпеки. Для досягнення цієї мети у роботі потрібно вирішити такі завдання: визначити основні характеристики економічної безпеки підприємства та запропонувати підхід до якісної градації рівня її окремих скла-

дових; здійснити поділ рівнів зношення основних засобів підприємства, залежно від можливостей забезпечити їх просте відтворення за рахунок внутрішніх джерел фінансування; встановити умови, за яких рівень зношення основних засобів підприємства набуває загрозового значення; визначити можливі дії підприємства стосовно нормалізації зношення його основних засобів залежно від поточного його рівня.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи сутність поняття "економічна безпека підприємства" варто звернути увагу на такі її особливості:

- по-перше, економічна безпека підприємства визначається певним станом його внутрішнього середовища, що характеризується набором параметрів, які відповідають тому чи іншому виду складової економічної безпеки суб'єкта господарювання (наприклад, для фінансової складової економічної безпеки підприємства одним з основних таких параметрів є частка його власного капіталу у структурі джерел утворення його господарських засобів);
- по-друге, економічна безпека підприємства є необхідною та достатньою умовою підтримання його економічної стійкості, тобто здатності підприємства забезпечити досягнення поставлених завдань своєї діяльності (передусім отримання певної величини прибутку) в умовах несприятливих процесів у його зовнішньому і внутрішньому середовищі;
- по-третє, економічна безпека підприємства повинна виступати умовою підтримання його економічної стійкості протягом тривалого проміжку часу.

Враховуючи викладене, під економічною безпекою підприємства можна розуміти такий стан його внутрішнього середовища, що характеризується набором відповідних параметрів, за якого забезпечується тривале підтримання належного рівня економічної стійкості підприємства. При цьому, залежно від кількісних значень параметрів економічної безпеки підприємства, потрібно виділяти, принаймні, три типи становища, у якому може опинитися суб'єкт господарювання: стан безпеки, за якого існуючий рівень відповідної складової може забезпечити тривалу економічну стійкість підприємства; стан небезпеки (загрозливий стан), за якого існуючий рівень відповідної складової економічної безпеки потребує негайного покращення, проте таке покращення підприємство може встигнути здійснити до настання погіршення його економічної стійкості; катастрофічний стан, за якого існуючий рівень відповідної складової економічної безпеки потребує негайного покращення, однак таке покращення підприємство не зможе здійснити лише за рахунок власних ресурсів.

Спробуємо формалізувати наведені вище міркування на прикладі такого індикатора економічної безпеки підприємства, як рівень зношення його основних засобів. Очевидно, що існує певний рівень зношення основних засобів, який можна вважати катастрофічним для майбутнього функціонування підприємства. Однак точне формулювання поняття "катастрофічний рівень зношення основних засобів" потребує введення у розгляд певних обмежень та припущень, які стосуються трьох основних позицій, а саме:

1. Можливостей підприємства у майбутньому забезпечувати обсяги отриманих результатів від своєї операційної діяльності (зокрема, виручки від реалізації продукції та прибутку) на рівні, принаймні, не нижчому за існуючий.
2. Можливостей підприємства функціонувати необмежений проміжок часу.

3. Можливостей підприємства забезпечувати відтворення своїх основних засобів з метою досягнення перших двох вимог виключно за рахунок власних джерел коштів, тобто не використовуючи додаткові кошти, отримані у вигляді позик чи внесків у збільшення статутного капіталу підприємства.

Якщо існуючий рівень зношення основних засобів не є настільки великим, щоб за наявних внутрішніх можливостей підприємства стосовно здійснення простого відтворення його основних фондів не забезпечити виконання трьох основних перелічених вище вимог, то такий рівень зношення априорі не буде катастрофічним, хоча за певного розміру він може спричинити занепокоєння у власників та менеджерів підприємства. З огляду на те, необхідно також ввести та кількісно охарактеризувати поняття нормального (припустимого) рівня зношення основних засобів підприємства. Зокрема, якщо хоча б одна з трьох перелічених вимог для певного підприємства не виконується, то рівень зношення основних засобів даного підприємства не можна вважати нормальним.

Таким чином, доцільно виділити два основних види зношення основних засобів за його рівнем, а саме:

- нормальний (припустимий), за якого підприємство може забезпечувати просте відтворення основних засобів, використовуючи лише майбутній потік амортизаційних відрахувань на їх реновацію;
- катастрофічний, за якого підприємство не зможе здійснити навіть просте відтворення своїх основних засобів, використовуючи майбутні потоки свого прибутку та амортизаційних відрахувань.

Відповідно можна виділити такі похідні рівні зношення основних засобів підприємства: низький, величина якого не перевищує нормальний (припустимий) рівень зношення; середній, величина якого перевищує нормальний (припустимий) рівень, але є меншою від катастрофічного рівня зношення основних засобів; високий, величина якого дорівнює або перевищує катастрофічний рівень зношення.

Залежно від того, яким є рівень зношення основних засобів підприємства на цей час (низьким, середнім чи високим), дії підприємства щодо нормалізації рівня зношення його основних фондів повинні бути різними. Якщо рівень зношення є низьким, то підприємство для забезпечення простого відтворення основних засобів може використовувати лише свої амортизаційні відрахування. Якщо ж рівень зношення є середнім, то у цьому випадку підприємство, щоб забезпечити принаймні просте відтворення своїх виробничих можливостей, повинне окрім амортизаційних відрахувань, використовувати частину свого майбутнього прибутку з метою реалізації заходів щодо оновлення своїх основних фондів, і завдання полягає у тому, щоб визначити величину цієї частини прибутку та її зміну у часі. Якщо ж рівень зношення основних засобів є високим, то у підприємства є два напрями дій: інтенсифікувати процес вкладання власних джерел коштів в оновлення своїх основних фондів (у цьому випадку рівень зношення з часом нормалізується за рахунок виведення з експлуатації застарілих основних фондів, але простого відтворення їх досягти не вдасться) та, окрім власних джерел коштів, залучити також і зовнішні джерела (зокрема, банківський кредит та додаткові внески у статутний капітал підприємства) з метою фінансування широкомасштабної програми оновлення основних засобів.

З метою визначення параметрів катастрофічного зношення основних засобів необхідно передусім встановити, яким чином рівень цього зношення обчислюється у цьому конкретному випадку. При цьому можливими є два найпоширеніші випадки:

- 1) визначення рівня зношення основних засобів за їх ринковою вартістю (як відношення ринкової величини зносу до ринкової первісної вартості основних засобів підприємства);
- 2) визначення рівня зношення основних засобів за фактичною тривалістю часу їх експлуатації (як відношення фактично відпрацьованого часу від моменту введення основних засобів у експлуатацію до тривалості їх ефективного функціонування).

Розглянемо перший варіант вимірювання рівня зношення основних засобів, дослідивши випадок окремого елемента основних фондів підприємства з подальшою екстраполяцією отриманих результатів на всю сукупність його основних засобів.

Введемо такі позначення: $B_{П}$ – первісна вартість даного елемента основних засобів підприємства; $B_{ЗІ}$ – залишкова вартість даного елемента основних засобів підприємства, що відпрацював i років; E – ставка дисконту (річна у частках одиниці). Тоді підприємство встигне нагромадити необхідну суму коштів з метою своєчасної заміни даного елемента основних засобів за рахунок чистого грошового потоку від його експлуатації (суми чистого прибутку та амортизаційних відрахувань) протягом часу, що залишився до припинення його функціонування, якщо буде виконуватися така умова:

$$B_{ЗІ} \times (1 + E)^{T-i} \geq B_{П}, \quad (1)$$

де: T – ефективний термін експлуатації даного елемента основних засобів підприємства, тобто термін, протягом якого його функціонування дає змогу отримувати власнику цього елемента чистий грошовий потік; i – тривалість періоду, фактично відпрацьованого даним елементом основних засобів.

Дійсно, у випадку використання дохідного підходу до оцінки залишкової вартості основних засобів її величина дорівнює дисконтованому чистому грошовому потоку, який залишилося отримати від експлуатації цих основних засобів протягом часу їх ефективного функціонування. Відповідно, рівень зношення цих засобів не буде катастрофічним, якщо величина їх залишкової вартості, обчислена за дохідним підходом та нагромаджена на кінець періоду їх ефективного функціонування за ставкою дисконту E , буде більшою або дорівнювати їх первісній вартості. Саме на цій ідеї базується умова, яку формалізовано у вигляді нерівності (1).

Оскільки рівень зношення основних засобів за їх ринковою вартістю $P_{ЗІ}$ визначається за формулою

$$P_{ЗІ} = 1 - B_{ЗІ} / B_{П}, \quad (2)$$

де $P_{ЗІ}$ – рівень зношення даного елемента основних засобів, що відпрацював i років, то величина катастрофічного рівня зношення основних засобів підприємства згідно з формулою (1) буде визначатися за таким виразом:

$$P_{КІ} = 1 - B_{ЗІ} / B_{П} = 1 - 1 / (1 + E)^{T-i}, \quad (3)$$

де $P_{КІ}$ – нижня межа величини катастрофічного рівня зношення окремого елемента основних засобів.

У термінах математичного аналізу формулу (3) можна подати таким чином:

$$P_{КІ} = 1 - 1 / e^{(T-i) \times E}, \quad (4)$$

де e – основа натуральних логарифмів.

Якщо позначити кількість років, які залишилися відпрацювати даному елементу основних засобів T_3 (тобто $T_3 = T - i$), то можна встановити також такі залежності, які випливають безпосередньо з виразу (4):

$$E = (1 / T_3) \times \ln(1 / (1 - P_{КІ})); \quad (5)$$

$$T_3 = (1 / E) \times \ln(1 / (1 - P_{КІ})), \quad (6)$$

де $\ln$ – позначка натурального логарифму.

Аналіз отриманих залежностей дає змогу зробити висновок про те, що у загальному випадку не існує якоїсь константної величини нижньої межі катастрофічного рівня зношення основних засобів підприємства, тобто навіть за дуже високого рівня їх зношення, наприклад 90 %, за певних умов цей рівень зношення не буде катастрофічним (для цього T_3 та E повинні бути достатньо великими).

Зазначимо тепер отримані результати щодо обчислення катастрофічного рівня зношення окремого елемента основних засобів на випадок усієї сукупності основних засобів підприємства. З цією метою введемо такі позначення:

- $B_{П(j)}$ – первісна вартість основних засобів підприємства, яким залишилося відпрацювати j років до завершення їх функціонування;
- $B_{ЗС}$ – сукупна залишкова вартість усіх основних засобів підприємства.

Тоді знос основних засобів підприємства не буде катастрофічним, якщо буде виконуватися така умова:

$$B_{ЗС} \geq \sum \frac{B_{П(j)}}{(1 + E)^j}. \quad (7)$$

Якщо позначити r_j частку основних засобів, яким залишилося відпрацювати j років у загальній величині первісної вартості основних засобів підприємства, то нерівність (7) можна подати у такому вигляді:

$$B_{ЗС} > B_{ПС} \times \sum \frac{r_j}{(1 + E)^j}, \quad (8)$$

де $B_{ПС}$ – сумарна первісна вартість основних засобів підприємства.

Тоді рівень катастрофічного зносу за всією сукупністю основних засобів підприємства буде відповідати такій нерівності:

$$P_{КС} > 1 - \sum \frac{r_j}{(1 + E)^j}, \quad (9)$$

де $P_{КС}$ – рівень катастрофічного зносу за всією сукупністю основних засобів підприємства.

Таким чином, процес нормалізації рівня зношення основних засобів підприємств повинен містити такі основні етапи: здійснення прогнозу чистого грошового потоку від експлуатації даних основних засобів протягом ефективного терміну їх експлуатації; дисконтування прогнозного чистого грошового потоку та обчислення ринкової величини залишкової вартості основних засобів; визначення поточного рівня зношення цих засобів та оцінка нижньої межі катастрофічного його рівня; порівняння нижньої межі катастрофічного рівня зношення даних основних фондів з фактичним рівнем їх зношення та визначення на підставі цього зіставлення переліку заходів та джерел його нормалізації, зокрема розроблення календарного графіку заміни застарілих засобів праці за рахунок внутрішніх та (за необхідністю) зовнішніх джерел фінансування програми оновлення основних фондів підприємства.

Висновки. Під економічною безпекою підприємства варто розуміти такий стан його внутрішнього середовища, що характеризується набором відповідних параметрів, за якого забезпечується тривале підтримування належного рівня економічної стійкості підприємства. При цьому, залежно від кількісних значень параметрів економічної безпеки підприємства, потрібно виокремлювати, принаймні, три типи становища, у якому може опинитися суб'єкт господарювання: стан безпеки, загрозливий стан та катастрофічний стан.

Можна виділити два основних види зношення основних засобів за його рівнем, а саме: нормальний (допустимий), за якого підприємство може забезпечувати просте відтворення основних засобів, використовуючи лише майбутній потік амортизаційних відрахувань на їх реновацію; катастрофічний, за якого підприємство не зможе здійснити навіть просте відтворення своїх основних засобів, використовуючи майбутні потоки свого прибутку та амортизаційних відрахувань. Відповідно, можна виділити такі похідні рівні зношення основних засобів підприємства: низький, середній та високий.

Подальші дослідження проблеми формування індикаторів економічної безпеки підприємства потребують розроблення інтегрального показника рівня такої безпеки, який враховував би одночасно усі основні її складові.

Література

1. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 2. – С. 17-29.
2. Мішин О.Ю. Сутність поняття "економічна безпека підприємства" / О.Ю. Мішин, С.В. Мішина // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 38. – С. 86-92.
3. Зубок М.І. Безпека підприємницької діяльності // Нормативно-правові документи комерційного підприємства, банку / М.І. Зубок, Р. М Зубок. – К. : Вид-во "Істина", 2004. – 144 с.
4. Корієнко А.В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / А.В. Корієнко. – К. : Вид-во "Либідь", 2000. – 19 с.
5. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес. – 1999. – № 13. – С. 27-30.
6. Стратегии бизнеса : справочник / под ред. Г.Б. Клейнера. – М. : Изд-во КОНСЭКО. – 1998. – 288 с.
7. Ортинський Л.В. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посібн. / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький та ін. – К. : Вид-во "Правова єдність", 2009. – 544 с.

8. Яненко І.Г. Економіка підприємства : навч. посібн. / І.Г. Яненко. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2007. – 298 с.

9. Камышников Э.В. Оценка уровня экономической безопасности машиностроительного предприятия / Э.В. Камышников // Бизнесинформ. – 2009. – № 7. – С. 77-81.

Колещук О.Я., Козык В.В., Удот А.Н. Уровень износа основных средств – индикатор экономической безопасности предприятия

Определены основные характеристики экономической безопасности предприятия и предложен подход к качественной градации ее отдельных составляющих. Осуществлено деление уровней износа основных средств предприятия в зависимости от возможностей обеспечить их простое воспроизводство за счет внутренних источников финансирования. Определены условия, при которых уровень износа основных средств становится угрожающим.

Ключевые слова: предприятие, экономическая безопасность, составляющие безопасности, основные средства, износ, воспроизводство.

Koleshchuk O.Ya, Kozyk V.V., Udot A.N. The level of depreciation of fixed assets as an indicator of economic security.

The main characteristics of economic security and the approach to grading quality of its individual components. Implemented division levels depreciation businesses depending on their ability to provide a simple reproduction through internal funding sources. The conditions under which the level of depreciation becomes threatening.

Keywords: enterprise, economic security, safety components, fixed assets, depreciation, reproduction.

УДК 659.113.7:366.12

Доц. О.В. Кузык, канд. екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПЛИВУ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Дедалі більшого значення у процесі збільшення обсягів продажу товарів і послуг набувають маркетингові комунікації. Саме тому дослідження впливу комунікаційної політики підприємства на поведінку вітчизняних споживачів набуває щораз більшої актуальності. Для підвищення ефективності маркетингових комунікацій доцільно опиратись на теорію інтегрованих маркетингових комунікацій, яка набуває особливого значення у розвинених країнах світу.

Ключові слова: маркетингові комунікації, ринок комунікаційних послуг, інституційні чинники розвитку економіки, ефективність комунікаційного процесу.

Постановка проблеми. Із розвитком ринкових відносин ускладнюється поведінка споживачів. Сьогодні для збільшення обсягів продажів компаніям вже недостатньо покращити продукт, підвищити його якість, додати додаткові характеристики. Щораз більшого значення у покращенні торговельної політики підприємств набувають маркетингові комунікації. За таких умов дослідження питання впливу маркетингових комунікацій на поведінку споживачів набуває щораз більшої актуальності та потребує глибшого економічного аналізу.

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень і публікацій. Значну увагу вивченню теоретичних аспектів із проблематики загальної теорії маркетингу та маркетингових комунікацій приділено у працях таких зарубіжних учених, як: Д. Аакер, І. Альошина, Н. Андерсон, Р. Батра, Дж. Бернет, С. Блек, С. Бір, Б. Борисова, І. Вікентьева, Л. Гермогенова, О. Голубкова, Н. Го-